

Kartoffelafgiftsfonden

Genbank for kartofler

Projektansvarlig og deltagere

Ea Høegh Riis Sundmark, Assisterende forædler ved Danespo A/S, eri@danespo.com

Resume

Genbankens opgave er at vedligeholde gamle sorter, samt nyere forældrelinjer og udenlandske sorter som har værdifulde egenskaber for fremtidig forædling og avl af kartofler samt for forskningsprojekter. Ydermere opformeres 13 gamle navnesorter i mindre skala og udleveres til interesserede museer, forskere og privatpersoner. Når der inkluderes nye sorter til genbanken bliver disse lagt i marken til observation af deres fysiske egenskaber. Sorterne får karakterer for knoldegenskaber og får målt tørstof samt bliver kogt og friteret. Hvor det er relevant bliver sorterne også testet for genetiske egenskaber.

Sortssamlingen af kartofler går tilbage til Landbrugets kartoffelfonds begyndelse og er den eneste større samling af kartoffelmateriale i Danmark. Materialet anvendes i forbindelse med forsøg, forædling og forskning indenfor kartofler. Kartofflerne indeholder vigtige dyrknings-, resistens- og kvalitetsegenskaber som er blevet grundigt kortlagt gennem arbejdet med genbanken.

Materialet er generelt sundt og har en sygdomsstatus, så det kan sendes indenfor EU med plantepas.

Projekts faglige forløb

Da kartofler ikke er frøkonstante er det kun muligt at bruge vegetativ forering, når sortsegenskaber skal bevares. Der findes forskellige måder at lave denne vegetative forering, hvor den mest kendte er ved at sætte en knold fra sidste sæson i enten mark eller drivhus til knoldproduktion. Herved opnås en anvendelig mængde af nye knolde til brug efter høst og det er denne metode Danespo anvender til at bevare de sorter, hvor det vurderes mest sandsynligt at der kan blive behov for robust læggemateriale. Knolde af de 573 udvalgte sorter blev lagt i plantesække i lusetæt drivhus i 2021.

En anden metode til vegetativ forering er bevaring af planterne som in vitro planter. Denne metode er mere pladsbesparende og er endnu bedre til forebyggelse af sygdomme i materialet end dyrkning i lusetæt drivhus, men det tager væsentligt længere tid at opnå læggemateriale fra in vitro planter. Derfor består Danespo's genbank også af en række in vitro planter, som inkluderer sorter med unikke genetiske egenskaber, hvor det er mindre sandsynligt at der er behov for robust læggemateriale med kortere varsel. Historiske kartoffelsorter, der er mere modtagelige overfor sygdomme og derfor er i større risiko for at gå til grunde i drivhuset, vedligeholdes ligeledes in vitro. Derfor er der et mindre overlap mellem sorter der bevares med knoldproduktion i drivhus og in vitro planter i laboratoriet.

Samlingen bestod i 2021 af 1201 unikke sorter, heraf 133 vildarter, 324 planter fra forskningspopulationer og 246 navnesorter. I det nogle sorter vedligeholdes både i insekttæt drivhus og sygdomsfrie rør in vitro, blev 573 sorter vedligeholdt i drivhus og 689 sorter vedligeholdt in vitro.

Der sker hvert år en vis udskiftning af materialet med nyt og samlingen vurderes løbende mht. at sortere materiale fra som ikke længere menes have interesse historisk og/eller forædlingsmæssigt.

Nyindkommet materiale fra andre EU lande sygdomstestes for alm. virus samt ring- og brunbakteriose for at sikre renholdelsen af genbanken.

Arbejdet omfatter også udveksling af materiale med udenlandske institutioner. Bl.a. samarbejder Danespo med Nordisk Genbank om beskrivelser og opbevaring af gamle nordiske sorter og der sendes læggeknolde af historiske sorter til museer og museumshaver i Danmark. I 2021 blev der sendt læggeknolde af 13 forskellige sorter til 10 forskellige museer og en privatperson.

Kartoffelafgiftsfonden

Sortsnavn	Årstal	Anvendelse	Glud museum	Nyvang	det grønne museum	Hjerl Hede	Karensminde	Museum Amager	Frilandsmuseet	Landskabs og landbrugsmuseet	De gamle huse i Maribo	Boldrup Museum
Brønderslev kartoffel	1889	Spise	10	10	10		10	10	30	10		10
Congo/Blue Congo	ukendt	Spise, blå			10		10	10		10	10	
Craigs Snow White	1947	Spise			10		10	10		10	10	
Juli	1891	Spise	10		10		10	10	20	10	10	10
King Edward VII	1902	Spise	10	10	10	20	10	10		10		
Magnum Bonum	1876	Spise	10		10		10	10		10	10	
Minea	1962	Spise			10		10	10		10		
Octavia	1972	Spise			10		10	10		10		
Primula	1939	Spise			10		10	10		10		
Reichskanzler	1886	Spise	10	10	10		10	10	20	10		10
Tidlig Rosen/Early Rose	1867	Spise	10		10		10	10		10	10	
Up To Date	1894	Spise	10	10	10		10	10		10		
Webb's Tidlig	1880	Spise	10		10	10	10	10		10	10	10

Samlet kan siges, at genbanken stadig opfylder sit formål: dels at bevare og udbrede kendskabet til gamle sorter, dels at stille materiale til rådighed for forskning og forædling.

Offentliggørelser vedrørende projektet.

Genbankens offentliggørelser består af:

- Elektronisk henvendelse til en lang række danske museer med informationer om hvilke sorter der kan anmodes om læggekartofler af, samt efterfølgende udlevering.
- Udlevering af læggekartofler af historiske sorter til private personer som følge af henvendelser til Danespo.
- Årlig faglig rapport indsendt til Kartoffelafgiftsfonden samt offentliggørelse på Danespo's egen hjemmeside ([Forædling af kartofler \(danespo.dk\)](http://danespo.dk)).